

Oponentský posudek diplomové práce Aleny Karlové *Studenti a učitelé v českých filmech*

ze školního prostředí. Jejich řeč a vzájemná komunikace

Diplomantka si klade za cíl popsat vývoj jazyka v promluvách učitelů a studentů v devíti českých filmech ze středoškolského prostředí, situovaných do doby od 30. let 20. století po současnost. Sleduje tři typy komunikačních situací (komunikace studentů s učiteli, komunikace studentů mezi sebou, popřípadě komunikace učitelského sboru) a zaměřuje se přitom např. na vztah k dobovým spisovným jazykovým prostředkům, formálnost komunikace mezi studenty a učiteli nebo na prvky expresivity a slangu ve studentské mluvě. Autorka v takto časově rozsáhlém materiálu nachází v řeči postav ve školském prostředí shody i rozdíly.

Práce je přehledně a logicky strukturovaná do kapitol a podkapitol, autorka si je vědoma interdisciplinarity svého tématu, a tak se v teoretické části (po vymezení zkoumaného materiálu) věnuje problematice komunikace ve škole, jazyka mládeže, stylistiky uměleckého vyjadřování i jazyka ve filmu. Poněkud překvapivé je, že poslednímu tématu jsou věnovány jen necelé dvě strany (str. 23–24), i když jazyk ve filmu je fakticky vlastním předmětem výzkumu v této práci, a navíc se nezdá, že informace zde uvedené se přímo promítají do analytické kapitoly. Stručnost pojednání o této problematice se odráží i v seznamu citované odborné literatury k jazyku ve filmu, který až na jednu (Mareš – Macurová 1992, s. 65–163) neobsahuje ani relevantní novější položky z bibliografie vedoucího této diplomové práce. Stejně tak je zarážející, že v práci zaměřené na film není jediná obecnější publikace o filmu jako takovém.

Domnívám se, že autorčina jistá nezkušenost s tím, jak se obvykle píše a jak by ona sama mohla psát o jazyce ve filmu, vede k tomu, že v analytické části práce místy sklouzává k určité schematičnosti, popřípadě k banálním tvrzením a zobecněním, které potenciálně zajímavé téma nerozvíjejí o dostatečně nosné poznatky.

Příklady takových výroků, zejména ze závěru práce:

Str. 65 – „Studenti ... nezvládají vývojově náročné období, ve kterém se právě nacházejí; svým chováním dokazují, že ještě nedospěli. Chlapci i dívky jsou nezodpovědní, přehnaně sebevědomí a bezohlední k okolí, při touze sobě i druhým něco dokázat zbytečně riskují (*o filmu Gympl*)“

Str. 73 – „...interakce adolescentů je díky vzájemné blízkosti emotivní, uvolněná a přátelská“

Str. 74 – „Učitelé komunikují s celou třídou, skupinou žáků i jednotlivcem.“

Str. 75 – „Odpovědi studentů bývají stručné a obsahově i jazykově neuspokojivé.“

Str. 76 – „Kromě předání obsahu jde i o vyvolání emocí, což filmy ze školního prostředí zajisté splňují.“

Na druhou stranu analytická část vykazuje rysy pečlivého studia všech snímků, systematické kategorizace materiálu a zaměření se (ve třech výše uvedených podmínkách) jak na jazykové prostředky, tak na komunikační interakci. Autorka přitom sleduje 4 hypotézy, jež si vymezila na str. 9 práce. První tři z hypotéz se týkají předpokladů o formálnosti jazyka v různých typech interakcí a v různých dobách – jsou poměrně předvídatelné, ale legitimní (V novějších filmech se komunikace zbavuje vzájemné formálnosti); čtvrtá hypotéza se mi zdá nevhodně formulovaná (V komediích je zobrazeno množství komických situací a vtipných výroků, drama zachycuje prostředí školy realističtěji) a ukazuje autorčin místy zjednodušující pohled na film a jeho žánry.

Otázky k obhajobě:

1. Prosím autorku o bližší vysvětlení toho, jak se ovlivňuje žánr sledovaných filmů a filmová řeč postav ve školním prostředí. Jednotlivé filmy ze školního prostředí byly z hlediska školské komunikace porovnávány. Nakolik je (ne)možnost srovnávání ovlivněna žánrem daného filmu?
2. Metodologická otázka: na základě čeho autorka soudí, že „[p]řestože není základní vyobrazení školní třídy v jednotlivých filmech zcela totožné (...), výsledky porovnání jsou relevantní“ (str. 73)?
3. Proč je podle autorky právě expresivita ve výkladu učitele znakem jeho nadřazenosti (viz např. str. 75)?
4. Čím autorka podkládá své tvrzení, že „analyzované filmy se ve znázornění školní komunikace přiblížily reálné podobě školního vyučování“ (str. 76)?

Po formální stránce je práce zpracována dobře, až na ojedinělé nedostatky (viz např. *že by bzučeli zase ty zářivky > bzučely*, str. 70; *neupokojivé > neuspokojivé*, str. 75).

Diplomová práce Aleny Karlové celkově splňuje požadavky kladené na závěrečné práce na tomto stupni studia a doporučuji ji k obhajobě s navrhovaným hodnocením velmi dobře.

V Praze dne 27. 1. 2016

Mgr. Eva Lehečková, Ph.D.